

ORNAMENTE TRADIȚIONALE CARACTERISTICE PORTULUI POPULAR MOLDOVENESC

Autori: Nadejda MARTÎNIUC, Crina VIERU, studentele gr. DVI-091
Conducător științific: Aliona GÎSCA

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: În articol sunt cercetate ornamentele tradiționale, reprezentative pentru piesele portului popular. Pentru a înțelege mai bine mesajul comportat de acestea, este important de studiat cele mai simple motive și semne, care au stat la baza organizării compozițiilor ornamentale. Conform canoanelor tradiționale, fiecare ornament își are locul și „rostul” său; or, acestea vin să comunice celor din jur despre poziția socială, vârsta purtătorului sau, chiar, starea de spirit a acestuia.

Cuvinte cheie: geneză, semn, motiv, ornament, mesaj, decor, port popular.

Lucrarea de față își pune drept scop prezentarea genezei ornamentelor tradiționale caracteristice portului popular românesc, descifrarea motivelor primare, precum și a mesajului transmis de ele. Decodificarea ornamentelor tradiționale, utilizate în decorul vestimentelor populare, este posibilă doar prin prisma cercetărilor cu caracter interdisciplinar. Acestea din urmă se bazează pe un bogat material ilustrativ, analizat în cadrul expedițiilor pe teren, pe studiul mostrelor de costume originale, aflate în colecțiile muzeelor din țară precum și în cele particulare.

Geneza ornamentelor tradiționale

Identitatea portului popular se regăsește în ornamentele tradiționale ale pieselor vestimentare. Geneza ornamentului începe odată cu unitatea culturală a geto-dacilor și cu credința în *imortalitatea sufletului* – ce pune accent pe partea spirituală: „*dacii disprețuiau corpul ca o închisoare a sufletului și considerau moartea cea mai convingătoare eliberare a sufletului*” [3]. Această concepție a spiritului popular este decodificată din semnele cifrate.

Nevoia omului de a comunica se manifestă, din cele mai îndepărtate timpuri, nu numai prin intermediul cuvântului, ci și prin transmiterea la distanță, în timp și spațiu, a cunoașterii acumulate prin *mesaje*. Acesta din urmă reprezintă o serie de semne geometrice, abstracte, – inserate pe os, lemn, ceramică, piese vestimentare, – ce au ca rol *conservarea și transmiterea obiceiurilor religioase, adatinelor și tradițiilor* [4]. Astfel, ornamentul reprezintă cea mai evoluată formă de transmitere a valorilor și canoanelor religioase. Iar diversitatea motivelor ornamentale a fost sistematizată în: *geometrice, vegetale și zoomorfe*.

Motive decorative primare. Atât ornamentica obiectelor casnice și a uneltelor din lemn, cât și a elementelor de arhitectură și decor vestimentar prezintă asemănări, până la identitatea ce relevă o unitate în timp și spațiu al mesajelor-semne. Descifrarea lor prezintă specificul concepțiilor și a gândirii, reprezentarea diferitor forme fiind cea mai grea exprimare abstractă în forme geometrice de împărțire a mesajului. Aceste motive primare persistă și astăzi în folclorul autohton. Semnul *rombul* poate simboliza „*pământul în mișcarea sa de rotație*” [2]. Semnul rombului cu laturile prelungite apare în multiple variante și, în mod special, pe broderiile din Maramureș și Argeș. Vechimea semnului este atestată și pe cămașa de „*călușar*” de Oltenia.

Cercul, forma clasică de *reprezentare a discului solar*, reprezintă decorul ce denotă atașamentul tracilor față de Cercul Soarelui. Cercul simplu, concentric, punctat periferic sau cu mijlocul marcat este frecvent întâlnit în podoabele din alamă ale costumului popular din zona montană a Pădurenilor. Reproducându-l pe podoabe, talismane, cât și pe unele unelte cotidiene – omul încearcă să-și apropie ca protectoare imensa forța a celui de care depinde existența sa în această lume. Iar rozeta cu șase raze este considerată a fi purtătoarea a unui mesaj solar.

Zig-zag-ul reprezintă cel mai specific motiv, fiind unul din cele mai vechi ornamente. Zig-zag-ul numit și „*zane dacice*”, „*corigău*”, „*dinți de lup*”, „*șarpele*” sau „*unda apei*” – reprezintă forma abstractă, geometrizată a mișcării, a pământului sau, în general, cea a soarelui în galaxie. Sugerând unda apei – acesta transmite și mesajul de ritm a tot ce ne înconjoară. Fragmentat în triunghiuri sau unghiuri succesive, formând șiruri sau, mai

adesea, chenare – ajunge sa indice (cum este tratat pe floarea de cui dacică) o direcție de rotație [2]. *Spirala* este simbolul șarpelui. Șarpele reprezintă un simbol al localnicilor din Carpați [3]. Legătura indisolubilă a omului cu mișcarea spiralată apare în împodobirea bundiței contemporane.

Cultura Criș atestă prezența imaginii figurii feminine (aceasta simbolizează fecunditatea; este atestată atât pe sculptura rupestră, cât și pe elementele decorative ale pieselor vestimentare). Reprezentarea femeii indică spre forță simbolică a mesajelor antropomorfe, ce se mențin încă din preistorie. Preferința de a-i înscrie silueta în formă de clepsidră redă rolul femeii [2]. Conturul siluetei în formă de pentagon regulat sau stelat oferă o abstractizare mai mare a figurii omului, transmițându-ne și expresia proporțiilor caracteristice. Aceste elemente simple utilizate ca ornamente geometrice brodate sau țesute îmbină organic și armonios diverse motive ornamentale inspirate din natură, reprezentând concepția poporului despre lume.

Ornamente tradiționale specifice portului popular. Stilizarea geometrică a imaginii obiectelor mediului înconjurător a dat naștere unei tradiții estetice, unei maniere originale de a percepe și a reprezenta natura în tipare plastice inedite. Bunăoară, decorul vestimentar este amplasat, de regulă, cu un rafinat simț al măsurii, în câmpuri ornamentale bine delimitate, care subliniază liniile croiului, dar și cele ale corpului omenesc, căruia îi conferă un aspect sculptural. Pe fondul alb se redau motivele ornamentale dispuse după regulile de bază ale ornamenticii populare: repetiția, simetria, alternanța și dinamica. Stăpânind legile contrastului și ale armoniei, vădind un gust al echilibrului clasic, creatorii populari reușeau să asigure unitatea compozițională a costumului, realizând acorduri cromatice deosebit de rafinate, cu un minim de mijloace de expresie. Combinarea motivelor geometrice primare crează o suită impresionantă de forme ornamentale cu caracter geometric. Varietatea ornamentelor reiese din combinația motivelor.

Călărețul pe cal încadrați în romb este cea mai perfectă stilizare a motivelor antropomorfe și zoomorfe. X-urile asociate cu steluțe sau floricele, ca și pătratul înscris în rozetă – sunt foarte variate. Păsările și copacul reprezintă *pomul vieții* ce simbolizează viața fără de moarte și rodnicie nesfârșită. Cel mai complex tip al acestui motiv este realizat, de obicei, în broderie cu relief proeminent. Axul vertical întruchipează trunchiul pomului, iar barele ce derivă oblic reprezintă crengile acestuia. Figurile de la bază înfățișează rădăcinile. Pomul vieții poate apărea (destul de rar) și cu imagine de brăduț, reprezentat în formă de ram sau în formă de pom [5]. În unele cazuri, în stilizările pomului vieții apare și imaginea *cucoșului*, ce semnifică *ostașii adevărului și dreptății* sau a *cocoșului ocrotitor* – vestitor de primejdii.

Pasărea stilizată poartă diferite denumiri: *hulubul* - semnifică *pogorârea Duhului Sfânt*, cel care instalează liniștea și pacea sufletească, *turturelele* – *ocrotitoare ale familiei* [1]. Uneori, pasărea este încadrată cu floarea mărilor sau de trandafiri și steluțe.

Ornamentul vegetal joacă un rol important în broderiile cămășilor femeiești, pe porțiunile vizibile și cele mai puțin supuse uzării. Cel mai des se utilizează pe mânecă la cămașa cu altiță, la cămașa cu ciupag în zona gulerului, pe piepți și platcă. De asemenea, ornamentul este amplasat și pe catrință, pe brâuri și cingători.

Concluzii

Costumul popular constituie un purtător de semne și simboluri, conținând mesaje concrete despre viața omului, modul de gândire și aspirațiile acestuia. Fiind încadrate în decorul veșmântului, ornamentele reprezintă elemente indispensabile ale costumului popular. Ornamentul, gama culorilor, tipul croielii, țesătura și modul de purtare a costumului reflectă nu numai aspectele practice și sociale, dar și creativitatea și cultura estetică a poporului. După felul de interpretare, după principiile de ordonare a compoziției, chiar și după frecvența de interpretare a anumitor motive, – poate fi descifrat caracterul specific al ornamentului tradițional.

Bibliografie

1. Secrieru-Harbusaru P., Melega M. *Mit, ritual, tradiție în arta croșetării și broderiei din Basarabia*. Suport didactic la educația tehnologică, Cadran, Chișinău, 2009.
2. Păun S. *Identități Europene inedite Italia – România*. Editura Tehnică, București, 1996.
3. Vulcănescu R. *Mitologie Română*. Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987.
4. Pavel E. *Portul Popular Moldovenesc*, Editura Junimea, Iași, 1976.
5. Malcoci V. *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească*. Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 2006.